

congresverslag

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

MASTERCLASS

17 september 2021

Van der Valk Venlo

WWW.SBO.NL/CRIMINALITEIT

studiecentrum
voor bedrijf en overheid

SBO

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Beste lezer,

Op vrijdag 17 september zijn er drie Masterclasses gegeven in het kader van ondermijning. Wij, Elise de Joode en Peter de Jong, hebben aan twee daarvan deelgenomen. Peter heeft de masterclass 'Bewustwording & weerbaarheid vergroten in het buitengebied' gevolgd. Elise heeft deelgenomen aan de masterclass 'Informatieoverdracht'. Als derde was er de masterclass 'Datagedreven werken tegen ondermijning voor niet-datascientists'. Echter zullen wij alleen de masterclasses uitwerken waaraan we hebben deelgenomen.

Het was enorm leerzaam om aan de masterclasses deel te nemen. Naast het volgen van de class was het ook erg waardevol anderen te ontmoeten en ervaringen uit te wisselen. Kortom, een waardevolle dag vol informatie, die we mogelijk kunnen meenemen naar het toekomstige werkveld.

Veel leesplezier!

Elise de Joode & Peter de Jong

Studenten Integrale Veiligheidskunde

1 Masterclass ‘Bewustwording & weerbaarheid vergroten in het buitengebied’

Door: Jasper van Gaalen & Wim Wensink

Deze masterclass werd verzorgd door Jasper van Gaalen (Senior-adviseur Veiligheid, BMC Advies) en Wim Wensink (Partner, TwynstraGudde, adviesgroep Veiligheid). De class was verdeeld in een ochtend- en middagdeel.

DEEL I – Wim Wensink

Het buitengebied

Het ochtenddeel werd verzorgd door Wim Wensink, die vertelde over het buitengebied in algemene zin. Hij ging in op wat er precies gaande is in het buitengebied, met onderbouwing vanuit een onderzoek dat TwynstraGudde heeft uitgevoerd: “[Weerbare boeren in een kwetsbaar gebied](#)”.

Het buitengebied kan beschreven worden als “het gebied buiten de bebouwde kom van een stad/dorp, waarbij een groot deel van de grond een agrarische bestemming heeft”. Als het gaat om ondermijning is er in het buitengebied “veel gelegenheid en weinig zicht”. Dat maakt het bij de aanpak van ondermijning tot een interessant thema, dat de nodige aandacht behoeft.

Onderzoek naar ondermijning buitengebied

TwynstraGudde heeft onderzoek gedaan naar dit buitengebied, in de Brabant en Zuid-Gelderland. Het onderzoek richtte zich specifiek op ‘boeren en tuinders’ en hun eventuele betrokkenheid bij ondermijning (met name drugscriminaliteit). Daarbij is gekeken naar de context, factoren die boeren en tuinders mogelijk vatbaar maken en factoren die kunnen zorgen voor een betere weerbaarheid van boeren/tuinders. Een van de factoren voor vatbaarheid is de leegstand die er vaak is in het buitengebied (zo'n 20 mln. m²).

Wim Wensink heeft tijdens zijn onderzoek een enquête gehouden onder leden van boeren- en tuindersorganisatie ZLTO, waar interessante zaken uit naar voren kwamen. Zo bleek dat veel boeren weleens zijn benaderd door criminelen, al voelden veel van hen zich niet echt geïntimideerd. De huidige aanpak vanuit de overheid wordt als matig/onvoldoende gezien. Verder blijkt dat de meldingsbereidheid erg laag is. Men houdt niet van ‘klikken’ en is erg op zichzelf en de agrarische sector gericht, met weinig vertrouwen in de overheid. Bij de vraag wat men graag veranderd wil zien, blijkt dat de boeren en tuinders met name meer waardering willen voor de sector en ook meer zorg en aandacht vanuit de overheid.

Bevindingen

Het onderzoek levert een aantal bevindingen op. Zo blijken de actieve boeren met een goedlopend bedrijf niet of nauwelijks vatbaar voor criminelen. Mogelijk zijn degenen die er financieel slecht(er) voorstaan vatbaar(der). Echter is concrete informatie vanuit het (agrarische) buitengebied erg gebrekkig. Verder wijst het onderzoek uit dat de meldingsbereidheid betreffende criminele of ondermijnende activiteiten te wensen over laat. Dit kan mogelijk vergroot worden door te werken aan vertrouwen in de overheid, maar ook zorgen voor meer aanspreekbaarheid door aanwezig te zijn.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Mogelijkheden & uitdagingen

Wensink zag vanuit zijn onderzoek verschillende mogelijkheden. Een van de mogelijkheden is het inrichten van een Meldpunt. Echter bestaan er al meldmogelijkheden (MMA) en dit wordt niet benut. Wordt een nieuw middel effectiever? Verder kan gekeken worden naar de leegstand, die bijvoorbeeld via makelaars weer de verhuur ingaan. Op die manier is er meer controle op de panden. Tot slot gaf Wensink aan dat het aanspreken van de boeren zorgvuldig moet. Het gevaar is dat boeren die nergens last van hebben als het ware slachtoffer worden van de aanpak.

Aandachtspunten

Bij de aanpak gelden verschillende aandachtspunten. Zo is het goed een duidelijk nulmeting te hebben, wat in het verleden wel eens vergeten is. Zonder nulmeting is het effect van een aanpak erg lastig te meten. Verder moeten resultaten niet verward worden met effecten. Deze laatstgenoemde is ook een lastige. Effecten zijn namelijk vaak pas na langere tijd zichtbaar, terwijl bestuurders snel resultaat (= effect) willen zien.

DEEL II – Jasper van Gaalen

Onderzoek Zeeland-West-Brabant

In het middagdeel nam Jasper van Gaalen ons mee in zijn onderzoek en hoe hij tot bepaalde inzichten is gekomen. Van Gaalen is een onderzoek begonnen in de regio Zeeland-West-Brabant waarbij vijftig casussen m.b.t. ondermijning in het buitengebied zijn gebundeld en vergeleken om te kijken naar wat daarin opvalt. Uit dit onderzoek blijken vergelijkbare zaken naar voren te komen als in het onderzoek van Wensink, wat zijn verhaal onderstreept. Zo bleek bijvoorbeeld ook uit het onderzoek van Van Gaalen dat vooral kwetsbare agrarische ondernemers vatbaar zijn en dat er veel sprake is van onoverzichtelijkheid en anonimiteit.

Van Gaalen heeft in zijn onderzoek gesteld dat kwetsbare factoren die gelegenheid bieden juist de kwaliteiten zijn die de onderwereld zoekt. Weerbaarheid creëren vraagt dus om aanpak van deze kwetsbaarheden.

Strategie

Wat is nu de juiste strategie om een gebied weerbaar(der) te maken? Van Gaalen gaf een aantal suggesties. Zo stelde hij dat ook ‘losse’ acties waardevol kunnen zijn in de aanpak. Voorbeelden hiervan zijn integrale controles, campagnes over meldingsbereidheid en awareness, het trainen van professionals in signaalherkenning en de inzet van basinstrumenten als de wet Bibob en het RIEC-convenant.

Verder is een integrale domein-overstijgende aanpak wenselijk. Hierdoor kan er ook meer preventief aangepakt worden en hoeft het wiel niet steeds opnieuw worden uitgevonden. Dat maakt de aanpak duurzaam en je staat er als organisatie niet alleen voor.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Integrale aanpak

De uiteindelijk aanpak vraagt dus om samenwerking waarbij integraal gekeken wordt naar de kwetsbaarheden. Politie en gemeente zijn hierin sleutelfiguren. De gemeente heeft vaak de regie, veel aanknopingspunten en ook veel verbindingen met zowel publieke als private partijen. De politie heeft een robuust preventief en repressief instrumentarium en meerdere knooppunten van actoren.

Komen tot aanpak

Om te komen tot een effectieve en duurzame aanpak is het belangrijk een aantal stappen te doorlopen, zo stelde Van Gaalen. Allereerst moet er bestuurlijke prioritering zijn. Dit vloeit voort uit het Veiligheidsbeleid (IVP) en kan bijvoorbeeld ook uitgedrukt worden in de startnotitie. Bestuurlijke prioriteit is cruciaal voor de slagkracht. Vervolgens moet er een selectie gemaakt worden in de kwetsbaarheden waar men zich op wil richten. Vanuit duidelijke kaders kunnen de kwetsbaarheden dan integraal worden aangepakt. Deze aanpak moet vanuit vier hoeken worden ingevlogen:

1. Veiligheid; toezicht & handhaving
2. Vitale branches; economisch perspectief
3. Ruimtelijke kwaliteit
4. Participatie inwoners/ ondernemers

Om hier een concreet beeld bij te hebben gaf Van Gaalen een aantal voorbeeldsituaties, waaronder de volgende:

VB – Lage meldingsbereidheid

1. Reageren/ doorpakken op meldingen; zichtbare aanwezigheid
2. Keukentafelgesprekken met ondernemers
3. Aanpak verpaupering
4. Effectieve meldtools realiseren; campagne/ voorlichting

Wim Wensink en Jasper van Gaalen hebben met deze masterclass inzicht gegeven in de aanpak van ondermijning in het buitengebied. Ze hebben de aanwezigen meegenomen in het onderzoeksproces en handvaten geboden voor een mogelijke aanpak van ondermijning in het buitengebied.

2 Masterclass ‘Informatie-uitwisseling’

Door: Jolanda van Boven & Jan Janse

Deze masterclass werd verzorgd door mr. Jolanda van Boven (Jurist, Van Boven adviesbureau) en Jan Janse (Districtschef Zeehaven, Eenheid Rotterdam). Ook deze class was verdeeld in een ochtend- en middagdeel.

DEEL I – Jolanda van Boven

Samenwerken en informatie uitwisselen

Het ochtenddeel werd gegeven door Jolanda van Boven. Zij is jurist en heeft veel kennis over werken met de AVG.

Bij de aanpak van ondermijning is het noodzakelijk om samen te werken met verschillende partners, zoals politie, gemeente en onderwijs. In het verleden werkten deze partners allemaal individueel aan hetzelfde probleem maar op dit moment komen deze partners steeds meer samen. Bij het uitwisselen van informatie tussen de verschillende partijen komt de AVG om de hoek kijken. In het dagelijks leven komen we veel in aanmerking met de AVG. Zo kun je tegenwoordig niet vragen bij je eigen tennisvereniging naar het wedstrijdschema en zijn er steeds nieuwe regels van toepassing bij het plaatsen van foto's op de website van de basisschool.

AVG als hulpmiddel

Veel mensen zien de AVG als een last, maar in deze masterclass werd verteld dat de AVG juist een hulpmiddel is om zorgvuldig met informatie om te gaan. Een paar kenmerken van de AVG zijn:

- **Accountability:** Verantwoording afleggen waarom je iemands naam noemt.
- **Doelbinding:** Dit is de allereerste vraag die gesteld moet worden, wat is het doel dat ik over deze persoon informatie wil delen of opzoeken en deugd dit doel?
- **Data-minimalisatie:** Het moet altijd gaan om *need to know* gegevens en niet *nice to know* gegevens. Hiermee wordt bedoeld dat de gegevens altijd nodig moeten zijn voor het onderzoek en niet moeten dienen als extra informatie.
- **Juistheid:** Omdat alles zo anoniem moet worden het soms onduidelijk over welke persoon het nu gaat. Het is belangrijk dat er juist wordt vastgesteld over welke persoon het gaat.
- **Grondslagen:** Je hebt grondslagen waaraan je moet voldoen voordat je persoonsgegevens mag delen. Als je niet aan die grondslagen kunt voldoen kun je ook toestemming vragen aan de desbetreffende persoon. Eisen aan de toestemming zijn dan als volgt:
 - Betrokkene moet informatie ontvangen over te verwerken persoonsgegevens
 - Informatie moet zodanig zijn dat betrokkene info kan begrijpen en consequenties kan overzien
 - Betrokkene moet vrij zijn om nee te zeggen
 - Het mag geen nadelige gevolgen hebben
 - Betrokkene moet op elk moment de toestemming weer kunnen intrekken

Het is (bijna) onmogelijk dat aan alle eisen van toestemming wordt voldaan.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

- Veiligheid: Dit gaat over hoe beschermd de gegevens zijn. Hoe veilig zijn de gegevens opgeslagen? Waar zijn de gegevens opgeslagen? Hoelang blijven de gegevens bewaard? Hoe hackproof zijn de gegevens? Wie heeft er allemaal toegang tot de gegevens?
- Governance: Snappen we elkaars belangen en elkaar discipline?

Iets belangrijk van de AVG is dat de verwerking van persoonsgegevens altijd ten dienste van de mens moet staan. Hiermee wordt bedoeld dat het recht op bescherming van persoonsgegevens geen absolute gelding heeft maar dat het moet worden beschouwd in relatie tot de functie van de samenleving. Dit staat beschreven in overweging 4.

Kansen vanuit art. 23 AVG

Art. 23 van de AVG geeft kansen voor het gebruik van persoonsgegevens. Dit artikel, de kofferbaktas, houdt in dat je het over iemand kan hebben zonder dat iemand dat van tevoren weet. Om deze 'tas' te gebruiken is een goed argument noodzakelijk. Een voorbeeld wanneer je op basis van art. 23 van de AVG kunt handelen is ter voorkoming van vernietiging bewijs strafbare feiten, anders zou iemand al het bewijs kunnen vernietigen.

Andere voorbeelden zijn:

- Belang beschermen van betrokkenen
- Belang rechten en vrijheid
- Voorkoming strafbare feiten

Context AVG

Het beroepsgeheim en AVG zijn niet tot stand gekomen om niet aan de mensenrechten te voldoen. Veel mensen denken dat delen van informatie schending van de privacy is, dit moet anders. Beschermen van persoonlijke sfeer kan soms alleen maar als de informatie wordt gedeeld. Als er alleen maar wordt gedacht dat het delen van persoonsgegevens schadelijk, kom je nooit verder met het oplossen van het probleem. Dit maakt de AVG ook subjectief maar dit is niet erg want iedereen is een professional en we moeten op elkaar vertrouwen dat iedereen daarin de juiste keuzes kan maken.

Daarnaast is het belangrijk om te weten dat internationaal recht voorrang heeft op nationale wetgeving en beroepscode. Dit wordt ook wel hiërarchie in de wetgeving genoemd.

In het verleden is het vaak voorgekomen dat verschillende partijen zich met het probleem gingen bemoeien, maar dat uiteindelijk niemand het probleem ging oplossen. De verantwoordelijkheid werd door iedereen doorgeschoven naar de andere partij. Om ondermijning tegen te gaan moeten alle verschillende partijen samenwerken. Het is van groot belang dat er eerst wordt vastgesteld wat het probleem is van iedere partij. Vervolgens kan dan een multidisciplinaire visie worden gecreëerd.

Kortom: AVG is niet de belemmering als je hebt geleerd hoe je er zorgvuldig mee om kan gaan.

DEEL II – Jan Janse

Informatiedeling & PPS

Het tweede deel werd verzorgd door mr. Jan K.A. Janse, waarbij hij inging op informatie-uitwisseling bij publiek-private samenwerking tegen cocaïnesmokkel. In het begin van de masterclass werden cijfers over de huidige cocaïne criminaliteit besproken. Vervolgens werd de productie van cocaïne doornomen en als laatste ging het over de smokkellijnen.

Context cocaïnehandel

Er zijn 4 kernelementen in criminele organisaties:

1. Netwerken in cocaïne lijn --> tegengaan door: oprollen
2. Corrumperen logistieke keten --> tegengaan door: barrières
3. Vertrouwen (gekocht of afgedwongen) --> tegengaan door: verstoren
4. Afscherming (dekmantels) --> tegengaan door: doorprikken

Rotterdam ontvangt 20 procent van de Europese import containers. Dit laat zien hoe groot de haven in Rotterdam is. Er zijn verschillende smokkelmethodes:

- Dumping op zee
- Verstoep onder in schepen
- Verstoep in koelmotoren
- Verstoep in bananen
- Verstoep in kleding oplossen
- Verstoep in schoenen

Aanpak

De vraag is: “Hoe pakken we het cocaïne probleem aan?” Bij de aanpak van cocaïnesmokkel is het van groot belang dat verschillende partijen met elkaar gaan samenwerken. Om niet in de knoei te raken met de wet moet de volgende volgorde worden aangehouden:

1. Probleem definiëren
2. Aanpak definiëren
3. Inventarisatie welke partners nodig zijn
4. Inventarisatie welke informatie er nodig is.
5. Welke wetten zijn van toepassing?

Als je deze volgorde aanhoudt weet je precies welke informatie je nodig hebt en ga je dus niet te veel informatie verzamelen.

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

Juridische mogelijkheden

Artikel 8: Recht op eerbieding van privé familie en gezinsleven.

> Deze wet is erg belangrijk voor het omgaan met informatie.

1. Eenieder heeft het recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie
2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is. In het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van dit land....

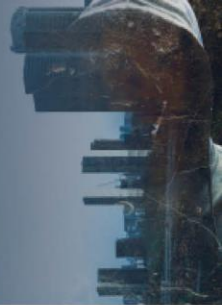
Kortom: Gegevensverwerking mag niet zonder wettelijke grondslag. Zo zijn er nog veel wetten van toepassing op de aanpak van cocaïnesmokkel

VB - Wet Politie gegevens: 7, 8, 9, 12, 11, 10ABC, 13

De volgende artikelen kun je bij integrale samenwerking benutten:

- Art 15 lid 1: Iedereen die onder Wet Politie Gegevens valt kan informatie met elkaar delen als het in je takenpakket valt. Vroeger moest justitie toestemming geven dat is nu niet meer nodig.
- Art 16: Zegt dat de politie verplicht is informatie te verstrekken aan bevoegd gezag
- Art 19: Als het voor zwaarwegend algemeen belang is kan men politiegegevens verstrekken
- Art 5: Persoonsgegevens moeten voor welbepaalde uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden worden verzameld en mogen vervolgens niet verder op een met die doeleinden onverenigbare wijze worden verwerkt.

Ook deze masterclass was zeer interessant en gaf inzicht in hoe door met de juiste juridische kennis informatie-uitwisseling kan plaatsvinden, om te komen tot een effectieve aanpak van ondermijning.

Masterclass 14 december 2021

Masterclass: Verdieping op de aanpak van ondermijning

Zoek je nog meer verdieping voor jouw effectieve aanpak? Tijdens deze dag zoomen we in op een onderwerp dat het beste past bij jouw leerdoelen. Kies uit een van de volgende masterclasses. De masterclasses vinden plaats op 14 december 2021 van 09.30 tot 16.00 uur.

1. Bewustwording en weerbaarheid vergroten in het buitengebied

In deze masterclass bieden wij aangrijpingspunten voor samenwerking tussen interne en externe partners van gemeenten op het gebied van ondermijning en weerbaarheid.

Je krijgt antwoord op de volgende vragen:

- Hoe maak je medewerkers en bestuurders bewust van mogelijk ondermijnende praktijken?
- Hoe maak je ondernemers en inwoners bewust van voorstellen die 'te mooi zijn om waar te zijn'?
- Hoe vergroot je de bereidheid van medewerkers, ondernemers en inwoners voor samenwerking?
- Wat is van belang voor de organisatie van dergelijke samenwerking?
- Wat is van belang voor het vergroten van de meldingsbereidheid van ondernemers en inwoners?

Na deze masterclass:

- Kun je de weerbaarheid in jouw organisatie en in de samenleving versterken
- Heb je aangrijpingspunten voor het organiseren van samenwerking met interne en externe partners op het thema ondermijning en weerbaarheid.

Inclusief case: ondermijning op het platteland

Wim Wensink, Managing Director, TwynstraGudde, adviesgroep Veiligheid
Jasper van Gaalen, Senior adviseur Veiligheid, BMC Advies

ONDERMIJNING & GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT

2. Informatie-uitwisseling

In deze masterclass wordt het model privacy protocol vertaald naar een makkelijk toepasbaar model a.h.v. diverse ondermijningscases.

Je krijgt antwoord op de volgende vragen:

- Hoe kun je rechtmatig en doelmatig informatie delen binnen de regels van het model privacy protocol?
- Hoe kun je het uitwisselen van informatie standaardiseren en automatiseren om fouten tegen te gaan en effectief samen te werken?
- Hoe deel je informatie in multidisciplinaire samenwerkingsverbanden?

Na deze masterclass kun je:

- Informatie delen met ketenpartners over criminaliteit
- Op een rechtvaardige manier informatie met samenwerkingspartners delen

Jolanda van Boven, Jurist, Van Bovenadviesbureau

Inclusief case: Multidisciplinaire samenwerkingsverbanden in de Haven van Rotterdam

In de haven van Rotterdam werken publieke en private partners samen in de strijd tegen smokkel en ondermijning. Een van de bekendste samenwerkingsverbanden, het HARC-team, bestaat dit jaar zelfs 25 jaar. Andere multidisciplinaire samenwerkingsverbanden zijn het Informatiecentrum Haven, het Programma Integere Haven en het Combiteam Haven. Partners wisselen over en weer informatie uit gebaseerd op verschillende privacywetten. De verkregen informatie wordt gebruikt voor civiele, bestuurlijke en strafrechtelijke vervoltrajecten. In deze masterclass worden best practices gedeeld onder het motto: Er is meer mogelijk dan je denkt.

Jan Janse, Districtschef Zeehaven, Eenheid Rotterdam

3. Datagedreven werken werken tegen ondermijning voor niet-datascientists

In deze masterclass leer je hoe je data gebruikt om te komen van beleid tot aanpak. We gaan in op data science zonder de techniek in te duiken.

Je krijgt antwoord op de volgende vragen:

- Van klassieke beleidscyclus naar datagedreven beleidscyclus: hoe begin je daaraan?
- Wat levert de inzet van data science je uiteindelijk op?
- Wat zijn concrete toepassingen van data science en hoe bepaal je wat jouw organisatie nodig heeft/wat je ermee wilt bereiken?
- Hoe krijg je jouw bestuur mee?
- Ethische dataverwerking: hoe waarborg je privacy en transparantie in datagedreven beleid?
- Hoe neem je je privacy officer mee?
- Hoe zorg je ervoor dat data in dienst staat van een structurele aanpak van ondermijning?
- Hoe voedt je je data analist en welke methoden en technieken kan hij inzetten?

Na deze masterclass kun je:

- Een datagedreven aanpak opzetten voor jouw organisatie i.s.m. het bestuur, de juristen en de data analisten.
- Met een datagedreven aanpak prioriteiten stellen binnen het thema ondermijning
- Inzichtelijk maken welke fenomenen er spelen en een dossier opbouwen op een specifiek pand, persoon of bedrijf

Mignon Wuestman, Data Scientist, Shintō Labs